

FIIA 4/2012

COMMENT

Tanja Tamminen
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Aukeaako EU-tie myös Kosovolle? > Serbian ja Kosovon sopu nimikiistassa luo toivoa Kosovon lähentymisestä Euroopan unioniin.

EU:n ehdokasmaa-asema pelastanee Serbian EU-myönteisen hallituksen tulevissa vaaleissa, mutta myönteisen tunnelman toivotaan tasoittavan myös Kosovon EU-tietä. Kosovon tulevaisuus riippuu nyt EU-jäsenmaiden yhtenäisyydestä ja EU:n toimielinten hyvästä tahdosta.

Eurooppa-neuvosto antoi Serbialle ehdokasmaa-aseman 1. maaliskuuta 2012. Päätökseen vaikutti Kosovon ja Serbian välisissä suhteissa tapahtunut läpimurto.

Serbia ei edellenkään tunnusta Kosovon itsenäisyyttä, mutta se hyväksyy sen, että Kosovo esiintyy tästedes alueellisen yhteistyön elimissä nimellä Kosovo, johon liitetään alaviite viittaamaan sekä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 1244 vuodelta 1999 että Kansainvälisen tuomioistuimen ratkaisuun vuodelta 2010. Turvaneuvosto asetti Kosovon YK:n hallintaan vuonna 1999. Kansainvälinen tuomioistuin puolestaan totesi, ettei Kosovon vuoden 2008 itsenäisyysjulistus ollut kansainvälisen oikeuden vastainen.

EU oli vaatinut osapuolilta edistystä neuvotteluissa. Ratkaisu mahdollisti Eurooppa-neuvostossa yksimielisen päätöksen Serbian ehdokasmaa-asemasta. Lisäksi EU:n päätös turvannee vaalivoiton presidentti Boris Tadićin johtamille EU-myönteisille voimille Serbian toukokuisissa vaaleissa. Myönteisen tunnelman toivotaan myös edistävän Kosovon lähentymistä Euroopan unioniin.

Serbian EU-tie on ollut kivikkoinen. Maan hallitus ei pitkään aikaan tehnyt riittävää yhteistyötä Haagin sotarikostuomioistuimen kanssa.

Vasta kun Bosnian serbijohtaja Radovan Karadžić löytyi ja serbikenraali Ratko Mladić otettiin kiinni Serbiassa ja luovutettiin Haagiin, EU-neuvottelut nytkähtivät eteenpäin.

Kosovo julistautui itsenäiseksi 17. helmikuuta 2008. Serbia vaati kuitenkin Kosovon valtiollista asemaa koskevien neuvottelujen jatkamista. Vasta kansainvälisen tuomioistuimen Kosovon itsenäisyysjulistusta koskevan ratkaisun jälkeen Serbia suostui keskustelemaan käytännön ongelmista Kosovon kanssa.

Oli alusta alkaen selvää, että näissä teknisissä neuvotteluissa juuri Serbian olisi joustettava. Kansainväliseltä yhteisöltä ei ole löytynyt ymmärrystä sille, että Serbia on pantannut vuoden 1999 sodasta asti Kosovon maa- ja väestörekistereitä, jotka serbialaiset veivät sodan aikaan pois Kosovosta. Maanomistusriidat ovat jumiutuneet Kosovon tuomioistuimiin, kun paperit puuttuvat.

Serbia sekä Bosnia ja Hertsegovina eivät ole tunnustaneet Kosovon itsenäisyyttä eivätkä siis hyväksyneet kosovolaisedustajia alueellisten järjestöjen kokouksiin ilman YK-hallinnon esiliinaa. Kiista halvaannutti muun muassa alueellisen vapaakauppajärjestön CEFTA:n päätöksentekoprosessit.

Kosovo oli koko YK-hallintoaikansa erillinen tullialue, jonka

raja-asemilla kerättiin tullia. Itsenäistymisen jälkeen Serbia kieltäytyi hyväksymästä Kosovon tullileimoja ja asetti maan yksipuoliseen kauppaboikottiin. Tullileimoista päästiin vihdoin sopuun viime syksynä, mikä suututti Kosovon pohjoisosan serbit. Pohjois-Kosovon rajanylityspaikoilla kärhämöidään säännöllisesti, kun alueella asuvat serbit vastustavat tullirajaa Kosovon ja Serbian välillä.

Kosovon serbit eivät hyväksy Martti Ahtisaaren ehdotusta, joka toisi serbivähemmistölle laajat valtuudet aluehallinnon kautta, mutta edellyttäisi näiltä Kosovon itsenäisyyden tunnustamista.

Saksa – jonka rauhanturvaajia kohti Kosovon pohjoisosassa on ammuttu – on vaatinut Serbiaa käyttämään vaikutusvaltaansa Kosovon serbeihin. Paras tapa vaikuttaa olisi laittaa Kosovon pohjoisosassa toimivien rinnakkaishallintorakenteiden rahahanat kiinni, mutta se näyttää olevan Belgradin johtajille liian riskialtis teko. Serbia jatkaa tasapainottelua EU:n vaatimusten ja oman tuhoon tuomitun Kosovo-politiikkansa välillä.

Edistysaskeleet teknisissä neuvotteluissa osoittavat, että Serbian on ollut pakko taipua eurooppalaisen painostuksen edessä. EU-jäsenyyden tarjoama porkkana on ainoa moottori, jolla sopimuksia on saatu aikaan.

Käyntiosoite
Ulkopoliittinen instituutti
Kruunuvuorenkatu 4
00160 Helsinki
Postiosoite
Ulkopoliittinen instituutti
PL 400
00161 Helsinki
Puhelin
+358 (0)9 432 7000
Fax
+358 (0)9 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Sopimusten toimeenpano on kuitenkin ollut hyvin hidasta.

Läpimurtona voidaan nähdä molempien osapuolien hyväksymä nimiratkaisu, jonka avulla päästään uudistamaan yhteistyöelinten sopimuksia niin, että kosvolaisedustajat voivat allekirjoittaa sopimuksia omasta puolestaan.

Avaako ratkaisu Kosovolle ovet sopimussuhteiden solmimiseksi EU:n kanssa? Serbian hyväksytyä nimiratkaisun Kosovo voinee esiintyä Kosovona myös EU-sopimuksissa.

Kosovon rajanaapurit ovat jo allekirjoittaneet vakautus- ja assosiaatiosopimukset EU:n kanssa. Suurin osa niistä on myös EU:n virallisia ehdokasmaita eli odottaa jäsenyysneuvottelujen avaamista. Kosovo ei ole voinut neuvotella minäkäänlaista sopimusta EU:n kanssa, sillä viisi EU:n jäsenmaata – Espanja, Kreikka, Kypros, Romania ja Slovakia – ei tunnusta Kosovon itsenäisyyttä.

Nyt toivotaan, että nämä vastustajat hyväksyisivät sopimussuhteet Kosovon kanssa, jos Kosovosta käy-tettäisiin Serbian kanssa sovittua nimitystä alaviitteineen. Kaikkein kovin kanto kaskessa lienee Kypros, jonka kreikkalaishallinto pelkää Kosovon esimerkin antavan pontta Pohjois-Kyproksen turkkilaisten vaatimuksille.

Kosovon tulevaisuus riippuu nyt EU:n jäsenmaiden ja toimielinten hyväntahtoisuudesta. Jotta Kosovon talouskehitys olisi vankemmalla pohjalla, sen tulisi olla Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD) jäsen. Jäsenyyteen tarvittavaa määräänemmistöä lasketellaan nyt kuumeisesti.

Myös EU-komission hyvää tahtoa tarvitaan kauppasopimuksen solmimiseksi. Kosovon taloudellinen merkitys EU:lle on minimaalinen; siksi kauppakomissaarin myötämie-lisyys ratkaisee, viitsikö komissio neuvotella sopimusta pikkuruisen Kosovon kanssa. Kosovo on lisäksi Länsi-Balkanin maista ainoa, jolla ei ole viisumivapaus sopimusta EU:n kanssa.

Viime vuosien kriisit ovat johtaneet monessa EU-maassa yhä itsekäämpään ulkopoliitiikkaan. Jos Balkanin vakaus ja kestävä kehitys halutaan turvata, on siirryttävä epäitsekäämpään linjaan ja tarkasteltava Balkanin aluetta sen omien ongelmien ehdoilla eikä EU-maiden sisäpolitiikasta käsin. Köyhä alue ilman selkeitä tulevaisuuden näkymiä ei ole Euroopassa kenenkään etu.